

dere existimo in ea censura, de qua in illo textu specialiter sermo est, nimirum, de interdicto ab Ecclesie ingressu; nam ex vi illius censuræ non est aliquis simpliciter suspensus a celebratione divinorum officiorum, sed tantum ab eis celebrandis in Ecclesia, ut in eodem textu significatur, ibi, *in ipsa*. Et ratio est clara, quia per illam censuram non suspenditur quis directe, et quasi per se primo a munere celebrandi, sed solum consecutione quadam, quatenus ex interdictione Ecclesie illa suspensio consequitur. Ex eo autem, quod aliquis sit interdictus Ecclesie ingressu, optime sequitur, ut illi etiam interdictum sit in Ecclesia celebrare divina officia; non vero sequitur, quod etiam extra Ecclesiam prohibitus sit ea facere ex modo, quo vel ex privilegio, vel ex ratione talis actus potest extra Ecclesiam fieri, quia hæc prohibitio generalis non habet necessariam connexionem cum illo interdicto. Et hoc etiam significatur in illo textu, cum dicitur: *Cui est Ecclesie interdictus ingressus, per consequens censetur in ipsa divinorum celebratio interdicta*. Ac proinde, qui sic interdictus, non in Ecclesia, sed alibi ministrat in officio suo, ut absolvendo, vel in privato loco, aut sub dio celebrando, etc., non fit irregularis, quia non agit contra suam censuram, cum ad illum actum non ingrediatur Ecclesiam, quod tamen necessarium erat ad incurrendam irregularitatem, ut in eodem textu significatur, ibi: *Si contra interdictum hujusmodi divinis in ea se ingerit*. Et in universum idem est in eo, qui non simpliciter, sed cum aliqua limitatione suspensus est; nam si in iis ministret, quæ sub illa limitatione non continentur, non fit irregularis, quia non agit contra suam censuram; nec prohibitio extenditur ultra voluntatem prohibentis.

25. Non est autem ita in excommunicatione majori, de qua nunc agimus; nam illa includit simpliciter et absolute suspensionem ab actibus Ordinis; et ideo, sive in Ecclesia, sive extra fiant a clerico excommunicato, irregularitatem inducunt. Ut, v. gr., si sacerdos excommunicatus publica processione veste sacra, seu pluviali indutus præsideat, et collectas, seu orationes extra Ecclesiam publice dicat, sine dubio fit irregularis, quia illud etiam est officium Ecclesiasticum, et ministerium illud est annexum Ordini sacerdotali; et ideo contra suam censuram agit in eo ministrans, et irregularitatem incurrit juxta c. 4, de Sent. excom., in 6, ubi nulla in hoc

limitatio adhibetur, sed simpliciter dicitur: *Si contingeret eos sic suspensos divina officia exequi, sicut prius, irregularitatem non effugient*. Et eodem modo loquuntur alia jura. Et ratio est, quia illa circumstantia loci seu Ecclesie non est necessaria ut tale ministerium sit solemne, et ex officio, respectu talis Ordinis, et alioqui suspensio, seu prohibitio sit sine limitatione ad talem circumstantiam; ergo ubicumque fiat tale ministerium, est sufficiens causa hujus irregularitatis.

26. Potest autem circa hujusmodi divina officia quæri quod supra de Missa, et aliis actibus tractatum est, an ab excommunicato facta teneant quoad aliquem effectum, valorem. Sed in hoc eadem resolutio adhibenda est; nam absolute tale ministerium nullius est valoris, per se loquendo, quoad meritum vel impetrationem, aut alium fructum spiritualem, nec respectu Ecclesie, quia excommunicatus non operatur in persona ejus, ut supra ostensum est, neque respectu ipsius excommunicati, quia in tali actu peccat, nisi fortasse per ignorantiam excusetur. Quamvis autem peccet, si tamen alioqui tenebatur similem actum efficere privatim, valebit illi ut præcepto satisfecisse censendus sit. Ut, v. gr., si excommunicatus in choro dicat officium divinum, non tenebitur iterum privatim dicere, quia ab illo ministerio publico non potest non esse actio hujus private personæ, quæ actio in substantia est eadem, quæ præcepta erat; et ideo licet in modo fuerit peccaminosa, sufficit ad præceptum positivum implendum, juxta communem doctrinam Theologorum cum D. Thoma, 1. 2, quæst. 400, art. 9 et 10.

Quibus aliis modis divina officia excommunicato prohibeantur.

27. Ultimo ex iis facile est explicare in aliis tribus generibus communicationum, quomodo prohibita etiam sint ex vi communicationis circa hæc omnia officia divina. Nam ipse excommunicatus non solum prohibitus est hæc officia celebrare, sed etiam, eis interesse; quare multo minus efficere potest, ut se præsentem fiant, juxta c. Illud, de Clerico excom. ministr., et c. Is qui, et c. Alma, de Sentent. excom., in 6, et c. Episcoporum, de Privil., in 6, et est omnium sententia, et communis Ecclesie sensus. Fundaturque in generali principio, quod omnis communicatio fidelium est excommunicato prohibita, et

præsertim in divinis, qualis est hæc. Unde omnes etiam concludunt, peccatum hoc ex genere suo mortale esse, quia est in gravi materia, et per se primo ac directe per censuram prohibita, quamvis interdum ex levitate materie possit fieri veniale. Prohibetur autem hæc communicatio non solum cooperando, vel adjuvando, sed etiam assistendo, sicut supra de Missa diximus, sive audiendo, aut videndo, sive etiam humanam, aut moralem præsentiam exhibendo, vel intra Ecclesiam, vel extra, ut in publica processione, vel in Missa, si contingat extra Ecclesiam fieri, aut si ipse excommunicatus extra Ecclesiam existens, Missæ, aut aliis divinis officiis, quæ intra Ecclesiam fiunt, assistat; nam omnis hæc participatio censetur esse Ecclesiastica communicatio in divinis, ac propterea tempore interdicti divina officia submissa voce, et clausis januis in Ecclesia fiunt, ut intelligatur, omnibus his modis excludi excommunicatos ne illorum participes fiant. Propter hanc autem transgressionem, pro ipso excommunicato, non est alia pœna in jure imposita, excepta irregularitate, quam censetur incurere excommunicatus, qui auctor est, ut divina coram se celebrentur, de qua in superioribus tactum est; videri potest Navarr., c. 27, num. 244, et quæ dicemus in proprio loco.

28. Rursus non solum excommunicatus, sed etiam alii, qui excommunicati non sunt, prohibentur hæc divina celebrare coram excommunicato; nam quoad hoc eadem est ratio de aliis divinis officiis, quæ de sacrificio Missæ. Unde, quæ de illo supra diximus, hoc loco applicanda sunt, eo excepto, quod de perficienda Missa diximus, si post canonem inchoatum excommunicatus adveniat; nam in aliis divinis officiis non est ea necessitas illa perficiendi, quæ est in Missa; et ideo semper intermittenda sunt, si excommunicatus excludi non possit, ut eisdem juribus probatur, Clem. 2, cum Glossa, verb. *Inexpleta*, de Sent. excom., et in c. Is qui, et c. Is cui, de Sent. exc., in 6. Curandum vero est, ut divina officia inchoata, alibi perficiantur; quod, si solemniter et publice fieri non possit, privatim saltem, seu submissa voce fieri debet.

29. Deinde eadem ratio est de alio genere communicationis coassistendi simul cum alio ad idem officium divinum. Nam, sicut in Missa est hoc prohibitum aliis non excommunicatis respectu excommunicati, ita in cæteris divinis officiis, ex communi sententia

eorundem Doctorum, fundata in generalibus locutionibus jurium; non enim solum de Missa, sed simpliciter de divinis officiis loquuntur. Intelligenda autem sunt de Ecclesiasticis officiis, quæ publico, et solemni ritu, et nomine totius populi Christiani fiunt; hæc enim sunt propria divina officia, et Ecclesiastica, de quibus jura loquuntur. Unde in privatis orationibus non prohibemur eas fundere, ubi excommunicatus adest, ut notavit Cajetanus, in Sum., verb. *Excommunicatio*, quia tunc nulla intervenit communicatio; ex illa enim præsentia non conjunguntur per modum unius ad unam communem orationem, et ideo secus esset, si easdem orationes licet privatas simul cum excommunicato quispiam diceret; nam illa jam esset aliqua communicatio prohibita, licet minus gravis, ut in superioribus dictum est. Est etiam observanda differentia inter hanc obligationem, ut se tenet ex parte excommunicati, vel aliorum, quod respectu excommunicati universalis est, respectu vero aliorum solum in ordine ad excommunicatos vitandos, juxta interpretationem Extravagantis *Ad evitanda*, superius datam, quæ hic applicanda est. Denique propter hæc duo ultima communicandi genera nulla est in jure imposita pœna præter excommunicationem minorem, vel majorem, quando specialiter lata est contra participantes, de qua infra suo loco dicemus. Intelligitur autem hoc generaliter, et ex vi solius communis participationis; nam in eos, qui specialiter concurrunt ad illam, admittendo excommunicatos ad hujusmodi usum divinorum, specialis pœna interdicti imposita est in c. Episcoporum, de Privil., in 6, et sæpe in superioribus tactum est, et infra in materia de interdicto declarabitur. Aliqui etiam addunt, sacerdotem celebrantem coram excommunicato fieri irregularem, quando talis est nominatim excommunicatus a Papa. Ita tenet Maiolus, lib. 3, de Irregul., cap. 24, num. 4, citans Speculatorem in tit. de Dispensatione. Sed debuisset textum aliquem citare; nam sine illo nullam irregularitatem admittimus, juxta generalem regulam in c. Is qui, de Sent. excom., in 6. Addo etiam nec Panormitanum citato loco in ea fuisse sententiam, quia non de irregularitate, sed de speciali excommunicatione loquitur, quæ in eo textu specialiter fertur contra clericos participantes in divinis officiis cum excommunicatis a Papa, quam infra suo loco declarabimus.

SECTIO III.

Utrum excommunicatus omni usu Ecclesiae, et sacramentalium omnium privatus sit.

1. *Ratio dubitandi.* — Postquam de communicatione in divinis actionibus, vel officiis dictum est, de usu rerum sacrarum, quae sacramenta non sunt, sed sacrae communiter dicuntur, et inter sacramentalia numerari possunt, nonnulla notanda sunt. Est enim in usu harum rerum peculiaris ratio, quia in eo non intervenit communicatio cum alia persona, sed solus ipse excommunicatus uti potest, vel Ecclesia, orando in illa, vel imagine, aut reliquia sacra, eam retinendo ob suam devotionem, vel aqua benedicta, aut aliis rebus similibus. Unde fit, ut ex vi illius generalis prohibitionis, qua excommunicatus excluditur ab omni communicatione in divinis, non sit illi prohibitus hujusmodi usus sacrarum rerum, quia ibi solum prohibetur usus, qui requirit consortium alterius personae, eo quod debet esse ab alio, vel circa alium; at ille usus non est communicatio cum fidelibus; ergo non continetur sub illa generali prohibitione. Videndum est ergo, an alia ratione omnis hujusmodi usus sit interdictus excommunicato. Et videtur quidem esse, quia excommunicatus ab Ecclesia praecisus est, c. Qui merito, cum aliis, 11, quaest. 3, c. 2 de Foro comp., et aliis passim; ergo prohibetur ne rebus sacris ab Ecclesia peculiariter institutis in usum fidelium utatur. Adde, hanc esse virtualement communicationem cum tota Ecclesia; nam per hujusmodi usum se gerit tanquam membrum illi conjunctum.

2. *Dupliciter potest excommunicatus uti rebus sacris.* — Nihilominus distinctione utendum censeo. Duobus enim modis potest excommunicatus uti hujusmodi rebus sacris. Primo quatenus possint esse circumstantiae pertinentes ad privatam cultum Dei, vel ad exercendum aliquem actum pium, quem unusquisque fidelis ut privata persona operari potest. Secundo potest quis uti his rebus, ut inde aliquod spirituale commodum lucretur praeter suum privatam meritum, vel satisfactionem, ex speciali concessionem, vel intercessionem Ecclesiae.

3. *Potest excommunicatus uti rebus sacris, ut serviunt ad privatam devotionem.* — *Conclusio prima.* — Dico ergo primo: excommunicatus non obstante censura potest licite uti hujusmodi rebus sacris, quatenus privatae

devotioni, vel religioni deserviant. Probat, quia excommunicatus non privatur, quin proprias orationes fundere, et alios actus religionis, ac virtutis exercere possit; ergo non prohibetur, quominus quacumque re sacra privatim uti possit in hunc finem, illo privato, seu particulari usu, qui aliis fidelibus concessus est. Hoc etiam suadet ratio facta, quia hujusmodi usus non est aliqua speciali lege prohibitus, nulla enim talis lex ostendi potest. Neque etiam continetur in illa generali prohibitionem Ecclesiasticae communicationis: ergo. Denique id patet variis exemplis, nam excommunicatus uti potest omnibus divinis officiis ab Ecclesia institutis, et psalmis Davidicis ad laudandum Deum. Potest etiam uti sacris imaginibus, ut eis ad devotionem excitetur; potest item uti signo crucis, etc.

4. *An possit in templo orare.* — *Opinio negans.* — Peculiaris autem difficultas esse solet de usu templorum, an excommunicatus ingredi ea possit, saltem quando Ecclesiastica officia non celebrantur, et ibi suas privatas orationes fundere; Glossa enim in c. 1, d. 21, et in cap. 1, § Ad ostiarium, d. 15, negat hunc usum Ecclesiae esse licitum excommunicato. Quod sequitur Abbas, in c. Responsio, de Sent. excom., num. 2, et putat esse specialem concessionem, et quasi exceptionem a generali prohibitionem, quod in eo capite conceditur excommunicato, ut ad audiendam concionem in Ecclesia esse possit. Sed revera illa non est exceptio loci (ut sic dicam), sed officii, seu communicationis; ibi enim non agebatur, an liceat excommunicato ingredi Ecclesiam, aut sacerdotibus eum ibi esse permittere, sed an liceret coram eo concionari, quia haec videbatur esse quaedam communicatio, et pars officii sacri.

5. *Opinio affirm. praefertur.* — Dico ergo, licitum esse excommunicato ingredi templum, et in eis privatim orare. Ita D. Thom. docuit, in 4, d. 18, quaest. 6, art. 1, et caeteri Theologi ibidem; et Gloss., c. Qui studet, 1, q. 4, in fine; et Innocent., in c. Responsio, de Sent. excommunicat.; et Abbas, in c. 1, de Vita et honestate Cler., num. 11; Navarr., in Sum., c. 27, num. 17; Covar., cap. Alma, 1 p., § 3, num. 7. Ratio est, quia nulla de hoc facta est specialis prohibitio; neque enim in ullo decreto continetur, neque in generali prohibitionem Ecclesiasticae communicationis, ut supra deductum est. Accedit, quod specialiter praecipitur, ut ostiarii ab Ecclesia

ejiciant excommunicatos tempore quo divina celebrantur, et maxime post Missam catechumenorum, quando Missa fidelium inchoatur, ut patet ex c. 1, d. 21 et 25, et expressius, ex c. Episcopus, de Consecr., d. 1; ergo signum est aliis temporibus licitum esse excommunicato in Ecclesia esse, et orare; hic enim melius applicatur illa vulgaris regula, quod exceptio firmat regulam in contrarium, l. Nam quod liquide, § ult., ff. de Legatis. Unde male Glossa, et Abbas citati in priori sententia, ex munere ostiarii, quod est ejicere ab Ecclesia excommunicatos, colligunt excommunicatum, non posse ingredi Ecclesiam; cum munus ostiarii non sit semper custodire Ecclesiam, ne excommunicati ingrediantur, sed solum certis temporibus, nimirum, quamdiu in ea divina officia celebrantur. Neque etiam obstat ratio dubitandi in principio posita; cum enim excommunicatus extra Ecclesiam fieri dicitur, non Ecclesia pro templo sumitur, sed pro Ecclesiae mystico corpore, a quo excommunicatus separari dicitur, quia ejus communione privatur; nam corpus mysticum ex quadam membrorum inter se communione sub uno capite tanquam ex morali unione coalescit. De qua re latius alibi.

Excommunicatus privatur usu rerum sacrarum quatenus ad specialem aliquem fructum spiritualem ex applicatione Ecclesiae illi inserviunt. Conclusio secunda.

6. Secundo dicendum est, excommunicatum esse privatam usu rerum sacrarum, seu sacramentalium, quatenus ad specialem aliquem fructum spiritualem ex merito vel applicatione Ecclesiae percipiendum ordinatur. Probat, quia ex intentione Ecclesiae excommunicatus privatus est omnibus communibus Ecclesiae suffragiis, et orationibus, et indulgentiis, ut supra probatum est; ergo etiam privatur fructu rerum sacrarum, quatenus ob Ecclesiae meritum, vel applicationem specialiter provenire potest. Patet consequentia, quia hoc est veluti quoddam Ecclesiae suffragium, et communicatio cum illa in communibus ejus bonis spiritualibus. Explicatur exemplis; nam probabile est orationem factam in Ecclesia consecrata aut benedicta habere majorem quamdam vim impetrandi, ob Ecclesiae meritum, et communem orationem factam pro his, qui orant in illo loco; oratio ergo excommunicati facta in Ecclesia non

participabit hoc spirituale commodum, quia illud commune suffragium Ecclesiae non communicatur illi, quia illa oratio, quae in benedictione, vel consecratione Ecclesiae fit, non pro excommunicatis, sed pro solis membris ab Ecclesia non praecisus facta est, juxta intentionem Ecclesiae praecipientis, ut haec communes orationes pro excommunicatis non fiant.

7. *Excommunicatus non fruatur indulgentiis.* — Similiter, si ex concessionem Pontificis per orationem coram tali imagine factam applicatur ultra omne opus operantis tot gradus satisfactionis, seu tot anni indulgentiae, excommunicatus non fruatur hac gratia, etiam si coram illa imagine oret, non solum quia in peccato mortali est, nam haec ratio ex alio capite sumitur, et potest non verificari in excommunicato, cum interdum possit esse contritus, sed praecise ob censuram excommunicationis, ut recte notavit Adrianus, in 4, quaest. 3 de Clavib., in fine, ad argumenta. Et ratio est, quia illa concessio Pontificis ex justa ejus intentione juri communi consentanea non extenditur ad excommunicatos, quia sicut ipse prohibet publicas orationes facere pro excommunicato, ita neque ipse eas facit, nec facere potest, nisi fortasse per modum justae dispensationis, quae fingenda non est, nisi aliunde de tali mente, et actu ejus constet; ergo multo minus communicat Pontifex excommunicatis thesaurum Ecclesiae, quando talem concessionem facit orantibus coram tali imagine; ergo excommunicatus sic orans illo beneficio non fruatur. Atque idem est in omnibus aliis rebus sacris, quae habere possunt hunc usum; nam omnis ejus fructus reducitur ad illa duo capita, vel alicujus impetrationis ex deprecatione nomine totius Ecclesiae facta, vel applicationis alicujus satisfactionis ex thesauro Ecclesiae; de quibus procedunt rationes factae, ad quascumque res, et earum usum applicentur.

8. *Corollarium.* — Atque hinc inferunt aliqui, quando res sacra non habet alium usum nisi ad lucranda indulgentiam, vel Ecclesiae deprecationem sibi applicandam, tunc non posse excommunicatum licite uti hujusmodi re, quia se immiscet Ecclesiasticae communioni, et vult esse particeps suffragiorum Ecclesiae, quibus est privatus, cum in ea re nullus alius usus inveniat. Hujusmodi videtur esse usus aquae benedictae; nam in eo nulla alia religio, aut cultus fingi potest. Quod quidem verum censeo, si actum illum sub hac

propria ratione et intentione consideremus. Verumtamen hoc etiam pendere potest ex personali intentione operantis, qui, supposito usu illius aquæ, potest illa uti tanquam memoriali quodam, quo ad actum pœnitentiæ excitetur; et quia illam jam apprehendit, ut rem quamdam sacram, potest in quemdam Dei cultum se illa aspergere. Et ad hunc modum nulla erit res sacra, quæ non possit habere aliquem studiosum usum quasi personalem, ut sic dicam, qui excommunicato licitus sit, quamvis principalis usus ejus, propter quem primario est instituta, sit alius, pendens ex participatione communium honorum spiritualium Ecclesiæ, quibus excommunicatus privatus est.

SECTIO IV.

Utrum excommunicatus, etiam post mortem, quantum ad corpus suum, privetur sepultura Ecclesiastica, et omni alio Ecclesiastico honore.

4. *Ratio dubitandi.* — Hactenus diximus de privatione harum rerum sacrarum, quatenus ad excommunicatum in hac vita durante pertinere potest; declarare igitur oportet, quo modo etiam post mortem extendatur; et, quoniam de suffragiorum privatione quoad animam in secunda disputatione hujus materiæ jam diximus, hic solum reliquum est, ut de corpore dicamus, quod in se non est capax aliorum suffragiorum, vel spiritualium honorum, sed solum aut honorifico, vel sacro loco, aut illo cultu, et honore, qui in pompa funeris exhiberi solet, quem nunc Ecclesiasticum honorem appellamus, qui licet intuitu animæ fiat, proxime tamen circa corpus ipsum versatur, eique exhibetur; quæ duo breviter hic expedienda sunt. Est autem in his ratio dubitandi, quia destructis nobis destruuntur ea, quæ sunt in nobis; extincta ergo persona per censuram ligata, extinguitur censura; ergo jam non potest quidquam circa defectum operari, et maxime circa corpus ejus, quod non est capax pœnæ spiritualis. Accedit etiam, quod corpus excommunicati vivi non prohibetur esse in Ecclesia, quia illa per se non est communicatio cum fidelibus, nisi aliunde misceatur; ergo nec corpus defuncti reponi prohibendum est, quia neque illa præsentia per se sumpta est communicatio, neque jam illud est alterius communicationis capax.

2. *Excommunicatus privatur Ecclesiastica sepultura.* — *Conclusio prima.* — Nihilomi-

nus dicendum in primis est, si excommunicatus ante absolutionem a censura moriatur, non posse licite corpus ejus Ecclesiasticæ sepulturæ tradi. Ratio est, quia hoc est in jure prohibitum, ut patet in c. Sacris, de Sepulturis, ubi non dicitur statui jus novum, sed *sacris esse canonibus institutum, ut Ecclesiastica careant sepultura, qui prius erant ab Ecclesiastica unitate præcisi, et ante mortem Ecclesiæ non reconciliantur.* Et ratio insinuat, quia quibus non communicamus vivis, non debemus etiam communicare defunctis. Idem habetur in Clem. 4, eodem titulo, et specialiter de hæreticis et fautoribus eorum idem declaratur in cap. 2, de Hæret., in 6, et idem probatur in c. Consuevisti, de Consec. Eccles. vel altar. Ratio seu congruentia hujus prohibitionis est insinuata in dicto capite. Ex qua colligitur, illam esse communicationem quamdam in divinis, et consequenter hanc prohibitionem contineri in illa generali, quæ hactenus declarata est. Et fortasse non aliter continetur hæc prohibitio in sacris canonibus antiquioribus, prout dicitur in dicto c. Sacris, quia nulli priores inveniuntur, qui hoc in specie prohibeant. Est autem hæc communicatio spiritualis, quia sepultura sacra quid spirituale censetur, et ad illam solum habent jus filii Ecclesiæ obedientes illi, et ideo satis censeretur cum eis communicari, qui ad eundem locum sepulturæ sacræ cum eis admitteretur. Nam, licet corpus mortuum per se non videatur capax spiritualis communicationis, tamen quatenus eandem personam semper repræsenter, et quatenus ad eandem animam refertur, aliquo modo est capax illius, et præterea supponit in vivente jus ad tale genus sepulturæ, et consequenter ad communicationem aliquam cum fidelibus; cum ergo illud non habuerit vivens, nec circa corpus ejus post mortem servandum est; et ita revolvimur in illud principium, quo utuntur jura, ut *cui non communicavimus vivo, non communicemus defuncto*; quod sumptum est ex Leone Papa, epist. 90, vel 92 ad Rusticum, c. 6, vel 7, et habetur in cap. 4, 24, quæst. 2, et ex Gelasio, in c. Quicumque, 44, quæst. 3. Accedit etiam bona congruentia, quoniam is, pro quo orare non licet, indignus est, ut corpus ejus in loco sacro sepeliatur; nam ob hanc præcipue causam fideles in locis sacris sepeliuntur, ut particeps fiant suffragiorum, et orationum fidelium, quæ in illis locis fiunt.

3. Atque hinc infertur, licet contingat

excommunicatum mori cum maximis contritionis signis, si absque absolutione a censura decessit, sepeliri non posse, donec ab Ecclesia absolutionem obtineat juxta c. A nobis, 2, de Sent. excom., quod loquitur de aliis generibus communicationum per suffragia, etc. Est autem eadem ratio in præsentia. Addendum vero est quacumque ratione ab excommunicatione quispiam absolvatur ante mortem, etiamsi a quolibet sacerdote in ipso articulo mortis ob necessitatem absolvatur, id satis esse, ut ejus corpus hac pœna, seu ignominia non afficiatur, ita enim expresse cautum in c. ultimo de Sepulturis. Quod eodem modo declarandum est, sicut supra diximus de communicatione suffragiorum, quæ cum excommunicato defuncto fieri potest, si vel hoc modo absolutus sit; hæc enim duo quoad hoc in illo textu æquiparantur, fortasse ob rationem proxime factam. Unde, sicut excommunicatus, si sufficientia signa contritionis exhibuit, potest post mortem absolvi, ut suffragiis Ecclesiæ fruatur, ita etiam ut in loco sacro sepeliatur, ut ex eisdem iuribus sumitur. Quod si casu accidat, ut ante absolutionem jam ibi sepultus sit, erit quam primum absolvendus, ne ipsum exhumari, et ab illo loco extrahi necesse sit. Imo et locus ipse reconciliandus erit juxta ea, quæ statim dicemus.

4. *Quid si excommunicati corpus in loco sacro humetur.* — Additur itaque in dicto c. Sacris, si contingat excommunicati corpus loco sacro tumulari, exhumandum esse, et procul ab Ecclesiastica sepultura jactandum, dummodo a corporibus aliorum fidelium discerni possit; alioqui recte admonet Pontifex toleranda esse zizania, ne comburatur simul triticum. Nec solum ex tali loco sacro corpus excommunicati ejiciendum est, sed etiam locum ipsum expurgandum seu reconciliandum aspersione aquæ solemniter benedictæ, sicut fit in Ecclesiæ dedicatione, ut dicitur in c. Consuevisti, de Consec. Eccles. vel altar. Unde supponitur per hujusmodi corpus excommunicati pollui seu violari locum sacrum. Quo fit, ut quamdiu excommunicati corpus ibi jacuerit, aut templum illud reconciliatum non fuerit, non possint ibi fideles sepeliri, ut in simili probat textus in capit. unico de Consec. Eccles. vel altar., in 6; qui loquitur de Ecclesia violata per effusionem sanguinis aut seminis; est autem eadem ratio de quacumque alia violationis causa. Fit etiam consequenter, ut in tali loco, antequam re-

concilietur, non possint licite divina officia celebrari, de qua re dixi ex professo in 3 tom., disp. 84, sect. 4. Dices: quid si corpus excommunicati exhumari non possit juxta c. Sacris? debetne locus ille perpetuo inhabilis ad divina officia, vel sepulturam aliorum fidelium remanere? Respondetur, minime; illud enim esset maximum incommodum, et alienum a mente canonum, et ab omni usu. Existimo tamen locum reconciliandum esse, tum quia c. Consuevisti, indistincte loquitur de locis, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit; tum etiam quia violatio fit per ipsam primam sepelitionem, quæ proinde tollenda est. Postea vero quando corpus illud ita est confusum cum aliis, ut discerni non possit, quasi nihil reputatur, vel tanquam occultissimus quidam defectus, cujus permanentia non potest reconciliationem impedire, aut violationem iterare.

5. *De quibus excommunicatis procedat assertio posita.* — *An secundum jus antiquum excommunicatus a jure esset privandus sepultura Ecclesiastica ante sententiam declaratoriam.* — Sed quæret aliquis primo, an hæc assertio procedat universim de omnibus excommunicatis, vel solum in vitandis. Respondeo, secundum antiqua jura de omnibus procedere, quia indifferenter de omnibus loquuntur; nunc vero post Extravag. *Ad evitanda*, solum habere locum in excommunicatis vitandis, quia prohibitio non cadit proprie in ipsos excommunicatos, quia ipsi non possunt se sepelire, sed cadit in alios fideles ne corpora ipsorum sepeliant, quod non aliter eis prohibetur, quam omnis alia communicatio cum excommunicato, ut patet ex c. Ut privilegia, de Privil., c. Episcoporum, eodem tit., in 6. Jam vero post dictam Extravagantem non tenentur fideles vitare communicationem aliorum excommunicatorum, præter illa duo genera; quæ concessio generalis est saltem de omni communicatione externa, etiam in rebus sacris et divinis; ergo hæc etiam communicatio in concedenda illis excommunicatis non vitandis sepultura sacra non est prohibita fidelibus. Ex quo intuli in dicta sect. 4, jam nunc non pollui Ecclesiam per sepulturam eujuseumque excommunicati, sed illius tantum, qui vitandus est. Quod etiam significavit Victoria in Sum. 4, mater. de Euch., quæst. 90, dicens: *Si in Ecclesia sepeliatur excommunicatus denunciatus*, sub denunciato brevitatis causa comprehendens manifestum percussorem clericum. Et ratio est, quia hæc

violatio Ecclesiae fundatur in priori prohibitione; limitata ergo prohibitione, limitatur violatio; nam caeteri excommunicati quoad communicationem eorum vitandam ita reputantur, ac si non essent, vel ac si essent omnino occulti. Imo addunt aliqui, si quis sit tantum excommunicatus a jure, vel per sententiam generalem, etiam secundum jus antiquum non posse Ecclesiastica sepultura privari, donec in particulari per sententiam saltem declaratoriam criminis condemnatus sit. Sed non potest hoc in universum defendi; nam etiam nunc manifestus percussor clerici vitandus est, et sepultura Ecclesiastica privandus, etiamsi per sententiam condemnatus non sit, juxta Extravagantem *Ad vitanda*; ergo juxta antiquum jus idem erat dicendum de quocumque excommunicato notorio et publico; secus vero esset, si fuisset occultus, quia cum privatio sepulturae sit publica evitatio, publicam etiam excommunicationem postulat, c. Cum non ab homine, de Sent. excom. Nunc vero etiam illa non satis est, nisi intercedat sententia saltem declaratoria criminis, et publica denunciatio nominatim facta, excepto crimine percussoris clerici, ut supra dictum est.

6. *Quid per locum sacrum in assertione posita intelligatur.* — Rursus quaeri potest, quid hic intelligendum sit per locum sacrum. Respondetur, primo ac praecipue sub hac appellatione comprehenditur templum consecratum, aut benedictum, ut per se notum est. Deinde caemeterium ejus, quod etiam solet esse benedictum, et regulariter est ad sepeliendos fideles deputatum, et ita jura citata fere de caemeterio loquuntur. Potest autem hoc caemeterium interdum esse contiguum, interdum disjunctum a templo, ut colligitur ex capitulo unico de Consecratione Ecclesiae vel alt., in sexto, et quod ad praesentem rem attinet, eadem ratio de utroque est. Rursus, si in aliquo loco consuevit Missam dici, quamvis aliter consecratus, aut benedictus non sit, non potest in eo excommunicatus sepeliri, quia ipsa Missae celebratione quasi sacratur locus ille, ut dicitur in c. Ecclesiae, de Immunit. Eccles. Et sumitur ex c. ult. de Consecr. Ecclesiae vel altar., ubi id notat Glossa. Ex qua ulterius colligi potest, locum deputatum auctoritate Episcopi, vel ut in eo divina officia peragantur, vel ad hoc tantum ut in eo sepeliantur corpora fidelium, etiamsi alia benedictione consecratus non sit, censeri sacrum quoad praesentem effectum, ut in eo

non possit excommunicatus sepeliri. Primo, quia per dedicationem ad divinum cultum, si sufficienti auctoritate fiat, res efficitur sacra, et veneratione digna, ita ut ad profanos usus converti non debeat. Deinde, et maxime, quia jura absolute prohibent excommunicato Ecclesiasticam sepulturam. Non est autem de ratione Ecclesiasticae sepulturae, ut locus, in quo fit, speciali benedictione sit consecratus, sed sufficit, ut Ecclesiae, seu pastorum ejus auctoritate ad illud munus destinatus sit. Unde ulterius existimo idem fore dicendum si recepta consuetudine locus aliquis ad hoc munus sepeliendi fideles destinatus sit, etiamsi de speciali Episcopi auctoritate, seu approbatione non constet, tum quia consuetudo vim habet legis; tum etiam quia ibi intervenit saltem tacita approbatio Praelatorum Ecclesiae; tum denique quia ipso usu talis functionis, quae merito sacra habetur, et propter reliquias fidelium, quae ibi repositae sunt, et propter funerale officium, quod ibi perficitur, locus ille aliquo modo sacratur.

7. *Quam longe a loco sacro debeat sepeliri excommunicati corpus.* — *Resolutio.* — Addunt praeterea nonnulli Doctores, non solum haec loca, sed etiam illa, quae sunt vicina templis, et caemeteriis, in quibus divina officia celebrantur, reduci aliquo modo ad loca sacra, ita ut in eis excommunicati corpus sepeliri non possit. Ita Abbas in dict. c. Sacris, num. 3, et colligit ex illo textu, quatenus ait, si contingat corpus excommunicati in loco sacro esse sepultum, exhumandum esse, et procul ab Ecclesiastica sepultura jactandum. Quod si interrogas quanta futura sit distantia, respondet, quanta sufficiat, ut sacerdotes in templo cantantes, aut sacrificantes, nec videri possint, nec audiri, arg. c. Quod in te, de Pœn. et remis. Sed inde nihil probatur; nam ibi solum est sermo de excommunicato vivente, qui prohibetur divinis interesse etiam extra Ecclesiam e vicino loco, unde illa videre possit, vel audire, quod in corporibus defunctorum locum non habet. Non existimo etiam in eo rigore esse accipiendam particulam *procul*, sed ut idem significat quod extra illum locum; est enim illa phrasia latina, quae etiam indicat severitatem et rigorem juris, id praecipientis. Quapropter si locus quantumvis vicinus, et contiguus Ecclesiae vel caemeterio ejus, communi estimatione profanus et communis habeatur, v. gr., via publica, aut domus aliqua, non erit contra censuram, si in eo excommunica-

tus sepeliatur, quod expresse notavit Gloss., in Clem. 4, verb. *Caemeteriis*, de Sepult. Atque ob eam causam, si caemeterium prius benedictum, ex pietate et privata auctoritate fidelium aut clericorum amplificetur, illa pars terrae, quae sine ulla benedictione, vel Episcopi deputatione additur, non censebitur sacra, etiam ad hunc effectum, de quo agimus; est enim de illa eadem ratio, quae de quolibet alio vulgari loco conjuncto, nisi fortasse jam esset communi consuetudine illa pars recepta, et sacris usibus, aut sepulturae fidelium applicata, ut totum illud per modum unius censeretur; tunc enim a toto illo loco excludendum esset excommunicati corpus, juxta superius dicta.

Quam poenam incurrat sepeliens excommunicatum in loco sacro.

8. Tandem inquiri hic potest, quam poenam incurrant, qui excommunicatum vitandum Ecclesiasticae tradunt sepulturae. Nam quod graviter peccent clarum est; nam, ut dixi, prohibitio illos respicit, et est de re gravi, et severe obligans, alias parvi momenti esset lex imponens hanc poenam. Primo ergo jure communi incurritur propter hanc transgressionem excommunicatio minor, ut notavit Abbas, in cap. Sacris, de Sepult., id colligens ex illis verbis: *Non communicamus defunctis*; inde enim constat hanc esse communicationem quamdam, et consequenter illi respondere generalem poenam impositam communicantibus cum excommunicato. Secundo poena aucta est in Clement. 4 de Sepult. Ubi ipso jure excommunicantur excommunicatione majori illi qui excommunicatos in caemeteriis, vel locis sacris sepeliunt, et cum eo gravamine, ut *nullatenus absolvantur, nisi prius ad arbitrium diocesanii Episcopi, eis, quibus per id fuerit injuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem.* Quo fit, ut absolutio aliter data, nulla sit, nam hanc vim habet illa particula, *Nullatenus absolvantur*, ut notavit Navarrus ex Glossa in Clement. de Sequest. possess., verb. *Nullatenus absolvantur.*

9. Sunt autem circa modum et limitationem, qua haec poena in dicto textu imponitur, nonnulla advertenda; haec enim sunt verba illius textus: *Qui propriae temeritatis audacia in caemeteriis excommunicatos publice aut nominatim, scienter sepelire praesumunt, etc.* Omnium enim horum verborum proprietas tenenda est, et ad illam est haec poena coar-

tanda, ut notavit Cajetan., in Summ., verb. *Excom.*, c. 36; et Navarr., in Summ., c. 27, num. 437. Itaque, juxta regulas superiores traditas de censuris in communi, hanc excommunicationem non incurrunt, qui ex ignorantia etiam culpabili hoc praestant, propter particulam illam, *scienter praesumunt*; neque etiam qui gravi metu coacti id efficiunt, propter verbum illud: *Qui propriae temeritatis audacia.* Rursus solum excommunicantur qui in caemeteriis, etc. Unde videtur colligi, si in aliis locis etiam deputatis ad sepulchra fidelium hoc fiat, non incurri hanc excommunicationem. Sed id non existimo verum; nam in primis non est dubium, quin sub illa voce a fortiori comprehendatur Ecclesia, ut omnes exponunt; nam caemeterium est tanquam accessorium, et minus principale, et immunitatem habet ratione Ecclesiae. Deinde omnis locus, etiamsi ab Ecclesia separatus sit, si ab Episcopo sit ad hunc usum deputatus, hanc etiam immunitatem habet; et ideo nomine caemeterii comprehenditur, ut Glossa ibi significavit, quamvis videatur requirere quod sit ab Episcopo benedictus. Existimo tamen satis esse, quod sit deputatus ad illum usum; nam hoc ipso, fit aliquo modo sacer, ut supra dixi. Denique jura, quae de hac materia loquuntur, nomine caemeterii comprehendunt omnem locum ad sepulturam Ecclesiasticam aptum; ergo ita est sumendum in illo loco absque alia limitatione; secus vero esset, si sepultura daretur in agro vel loco profano, ut Navarr. notat, et infra iterum attingemus.

10. *Qui in verbo sepeliendi in illo c. Sacris, comprehendantur.* — Rursus verbum sepeliendi in rigore significare videtur actionem immittendi cadaver in sepulchrum, atque ita solum videntur ibi excommunicari illi duo vel tres homines, qui propriis manibus illam postremam actionem funeris exequentur. Quam interpretationem sequitur Cajet., quem Navarr. sequi videtur, ne in aliud inconveniens seu extremum incidat, concedendo, quam plures prosequentes funus excommunicatos manere. Vereor tamen illam tam rigorosam verbi acceptionem (etiamsi poenae restringendae sint) nimiam esse et alienam a mente legislatoris. Nam si interpretamur hoc modo, vix unquam illa excommunicatio incurretur; qui enim actionem illam sepeliendi exequentur, et semper sunt homines inferioris conditionis, et rudes, qui frequentius, vel ignorant factum, vel jus, vel certe, si reluctantur, facile metu compellentur ad id faciendum.